

Kriminalistično usposabljanje naših varnostnih sil

Pavle Čelik*

Od ustanovitve orožništva in državne policije sta temeljne naloge za njuno delovanje vsebovala zlasti dva predpisa, in sicer zakon o kazenskem postopku in pravila za opravljanje službe. Prava kriminalistična veda je šele nastajala in spoznanja te vrste je v svojem priročniku, izdanem leta 1893, strnil državni tožilec Hans Groß. Ta priročnik velja za prvi učbenik kriminalistike, uporabljali pa so ga tudi orožniki in policisti, zlasti njihove starešine.

V Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev oziroma Jugoslaviji sta prav tako obstajali dve varnostni sili, in sicer orožniki in državna policija. Šolanje njunih pripadnikov je že vsebovalo učni predmet, ki so mu rekli preiskovalna služba. Nastali so učbeniki kriminalistike, strokovno časopisje pa je objavljalo prispevke s področja zatiranja kriminalitete. To je pomenilo, da je kriminalistika, čeprav se uradno (še) ni tako imenovala, dobila svoje mesto v procesu izobraževanja, usposabljanja in izpopolnjevanja uslužbencev varnostnega aparata.

Po drugi svetovni vojni sta uniformirani del državne policije in orožništvo v celoti odstopila svoje mesto milici, od nekdanje državne policije pa so ostali kriminalisti in uslužbenci tajne (politične) policije. Razvili so široko področje izobraževanja in usposabljanja, v okviru katerega je dobil ustrezno mesto učni predmet kriminalistika, sprva imenovan še poizvedovanje. Razvili so srednje-, višje- in visokošolski študij, kjer je kriminalistika dobila pomembno mesto. Izšla so tudi učna gradiva te vrste, od skript do učbenikov.

Po osamosvojitvi Slovenije sta uniformirana in kriminalistična policija v procesu šolanja dobili nove učne vsebine, v katerih je kriminalistika ohranila svoje mesto in ga tudi utrdila. To je bilo povezano tudi z vse večjim mednarodnim povezovanjem naše policije in vstopom naše države v Evropsko unijo in NATO. Vse bolj se kaže potreba po znanstvenem kriminalističnem preučevanju. Danes sta središči kriminalistične pedagogike in razvoja Fakulteta za varnostne vede in Pravna fakulteta v Ljubljani.

Ključne besede: orožništvo, državna policija, milica, policija, izobraževanje, šolanje, učna gradiva, kriminalistika

UDK: 351.74 : 377 (497.4) (091)

1 Uvod

Zadnja številka predlanskega letnika naše revije je izšla tudi v znamenju njene 60. obletnice. Dekan Fakultete za varnostne vede ji je namenil zanimiv uvodnik.¹ Redni profesor te fakultete pa je podal daljši prikaz razvoja naše kriminalistike.² Pri tem je orisal tudi izobraževanje na Pravni fakulteti v Ljubljani, ki obsega tudi predmet kriminalistiko. Študenti te fakultete se pozneje odločijo za sodniški, tožilski, odvetniški ali podoben poklic, kjer ne morejo brez znanja kriminalistike. Avtor prispevka o razvoju naše kriminalistike je med drugim ugotovil, da je revija več objavljala s področja kriminologije in manj o kriminalistiki.

Kriminalistika je veda, ki uči, kako zatirati kriminaliteto, pa naj bo na preprečevalnem ali represivnem področju, je zapisal naš v polpreteklem obdobju bržkone najbolj poznani kriminalist.³ Če izhajamo iz te opredelitve, potem ne moremo mimo spoznanja, da so najštevilnejši »uporabniki« te vede pripadniki varnostnih sil. Prav oni so se od svoje ustanovitve najbolj srečevali z odkrivanjem kaznivih dejanj in njihovih storilcev. Še več, pisci obširnega prikaza so o razvoju avstrijskega orožništva ob njegovi 150. obletnici zapisali, da je bila od oblikovanja orožništva nosilec kriminalistične dejavnosti prav orožniška postaja, in tako je ostalo vse do danes.⁴ Beseda danes je tam veljala do sredine leta 2005, ko je bilo avstrijsko orožništvo ukinjeno in združeno z državno policijo v enotno varnostno silo.⁵

* Pavle Čelik, mag. sociologije, poveljnik Slovenske milice v pokoju

¹ Gorazd Meško: Ob šestdesetletnici Revije za kriminalistiko in kriminologijo, *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, št. 4, 2009, str. 275–276.

² Darko Maver: Slovenska kriminalistika: quo vadis?, *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, št. 4, 2009, str. 277–291.

³ Ciril Žerjav: *Kriminalistika*, Ljubljana 1984, str. 23.

⁴ Fritz Hörmann, Gerald Heszttera: *Zwischen Gefahr und Berufung*, Dunaj: BMI, 1999, str. 251.

⁵ Matija Grah: Slovo žandarjev, *Delo*, 2. julija 2005, str. 32. Drei Jahre »Bundespolizei«, *Öffentliche Sicherheit*, št. 9–10, 2008, str. 53–55.

K pisanju tega članka me je spodbudila želja, da bi prispeval k odgovoru na vprašanje, kako so se pripadniki naših varnostnih sil od njihove ustanovitve do danes seznanjali z dosežki kriminalistične stroke. Upošteval sem tako njihovo strokovno šolanje kot usposabljanje in izpopolnjevanje v enotah ter morebitne priročnike, ki so jih imeli na voljo. Prikazal sem orožništvo in državno policijo v času cesarstva in prve jugoslovanske države, milico in današnjo policijo; pri slednji sem se ustavil prav na kratko, ker je bralcem bolj poznana.

2 Najprej »kriminalistika« v pravilih za opravljanje službe

1) Ko je bilo leta 1850 v Avstriji in s tem tudi pri nas vzpostavljeno orožništvo kot enotna državna varnostna sila, še niso poznali pravih učnih priročnikov, kot jih poznamo danes. Možje so končali obvezno osnovno šolanje, kar je pomenilo, da so osem let obiskovali osnovno šolo. V orožniških šolah so imeli pouk iz petih vrst vsebin: a) splošnoizobraževalnih, b) nemškega jezika, c) vojaških, zlasti poznavanja orožja, streljanja in postrojitenih pravil, č) pravnih področij, kamor je mogoče uvrstiti temeljne določbe kazenskega zakonika in kazenskega pravnega postopka (današnji zakon o kazenskem postopku, ZKP), d) pravil za opravljanje službe in orožniškega zakona, notranjega reda v enotah ter pisarniškega poslovanja enot.

Obseg teh vsebin je za vsako vrsto šolanja predpisal notranji oziroma vojni minister ali pozneje minister za deželno obrambo. Učitelji so snov podajali tudi iz lastnih izkušenj. Najlaže jim je bilo pri splošnih, vojaških in pravnih vsebinah, težavnejše pa pri napotkih za praktično opravljanje službe. Tu še ni bilo dovolj izkušenj, napotki pa so se spreminjali in dopolnjevali. Kmalu po vzpostavitvi Avstro-Ogrske, leta 1867, so začeli izdajati knjižico veljavnih državnih predpisov in ministrskih uredb, ki so jo sproti dopolnjevali z novimi predpisi, stare, neveljavne pa izločali. Podobno je veljalo za deželo Kranjsko.⁶ Na prelomu 19. v 20. stoletje so nastajali učni pripomočki za posamezna področja. Avtorji so bili posamezni ugledni strokovnjaki, kot na primer dr. Friedrich Gamp, ki je leta 1904 za pripadnike varnostnih sil napisal učbenik o kazenskem postopku in naslednje leto še enega za kazensko pravo.⁷ Obe navedeni knjigi je izdala založba H. Gusek iz

Kremsiera, ki je v drugi knjigi oglaševala tudi razne priročnike za orožništvo in policijo. Pri vsakem sta bila navedena tudi cena in način naročanja. Med njimi sta bila knjiga orožniškega stotnika o dresuri policijskih psov po ceni 2 kroni⁸ in priročnik z napotki za preiskovalno službo, ki je stala 1,5 kro-
ne.⁹ Občasno so v knjižni obliki izdajali priročnike državnih zakonov in ministrskih uredb za potrebe orožništva. Ta zbirka je leta 1910 obsegala 13 knjig.¹⁰ Tri leta prej je izšla taka zbirka predpisov dežele Kranjske.¹¹

Kazniva ravnanja je določalo več predpisov. Temeljni je bil kazenski zakon iz leta 1803 in nato novi iz leta 1852. Slednji je do razpada države doživel deset sprememb in dopolnitev. Poznal je tri vrste dejanj, in sicer hudodelstva, pregreške in prestopke. Med zadnje je spadala večina dejanj, ki jim danes rečemo prekrški. Poleg tega so veljali še drugi predpisi, ki so določali nedovoljena dejanja, od tiskovne postave do postave o orožju, in bi jim danes večinoma rekli upravni predpisi. Leta 1850 so začeli veljati red kazenske pravde in drugi predpisi s področja pravosodja. Red kazenske pravde je določal tudi pravice orožnikov pri odkrivanju kaznivih ravnanj in njihovih storilcev.

Najprej so pri vsakem orožniškem polku oblikovali tako imenovano depotno krilo, danes bi rekli oskrbni, logistični oddelek. Ta je skrbel tudi za temeljni pouk novo sprejetih fantov in mož. Sčasoma sta se na sedežih deželnih orožniških poveljstev ustalili dve vrsti šol: pripravniška in za komandirje postaj. Prva je trajala tri mesece, druga pol leta. Katere predmete so poučevali v komandirski šoli? Leta 1876 je bilo 12 predmetov: nemščina; stilistika; aritmetika; zakon o orožništvu in službeno navodilo; kazenski in procesni predpisi; deželni predpisi s področja javnega reda in miru ter varnosti; vodenje postajne pisarne; skiciranje s svinčnikom; pouk o orožju; temelji orožniške administracije; vojaško pravilo za opravljanje službe; postrojitelno pravilo. Pri nekaterih predmetih je bilo navedeno: »v obsegu, potrebnem za komandirja postaje«. Podobna snov je bila v pripravniški šoli, seveda v ožjem obsegu, primernem za terenskega moža postave.

Nobena od obeh šol ni poznala predmeta kriminalistika, kar je razumljivo, saj ga niso poznali niti drugje po Evropi. Ko je leta 1893 v Gradcu izšla znamenita knjiga Hansa Groša, je imela naslov *Priročnik za preiskovalnega sodnika, policijske uradnike, orožnike itd.* Avtor je bil tedaj namestnik državnega tožilca

⁶ Pavle Čelik: *Orožništvo na Kranjskem 1850–1918*, Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2005, str. 180–181.

⁷ Dr. Friedrich Gamp: *Lehrbuch des österreichischen Strafprozesses (für Sicherheitsorgane)*, Dunaj: H. Gusek, k. u. k. Hofbuchhandlung in Kremsier, 1904.

Dr. Friedrich Gamp: *Lehrbuch des österreichischen Strafrechts*, Dunaj: H. Gusek, k. u. k. Hofbuchhandlung in Kremsier, 1905.

⁸ Theodor Rotter: *Anleitung zur Dressur von Polizeihunden*.

⁹ *Praktische Winkle für den Nachforschungsdienst nebst Anleitung zur Daktyloskopie*.

¹⁰ *Handbuch der Reichsgesetze und Ministerialverordnungen zum Gebrauche für k. k. Gendarmerie*, Dunaj 1910.

¹¹ *Landesgesetze und Verordnungen für das Herzogtum Krain zum Gebrauche für die k. k. Gendarmerie*, Ljubljana 1907.

v Pragi. V uvodu v obširno knjigo je med drugim zapisal, da bo koristila ne le mladim preiskovalnim sodnikom, marveč tudi policijskim uradnikom, orožnikom in drugim pripadnikom varnostnih sil. Za prvo stopnjo postopka je najpomembnejše ugotovljeno stanje na kraju dejanja, varnostni uslužbenci pa so prav tam večkrat navzoči kot preiskovalni sodnik.¹²

Kriminalistika kot veda se je šele rojevala, in sicer v tesni zvezi z razvojem naravoslovnih in družbenih ved 19. stoletja. Samo besedo kriminalistika naj bi prvi uporabil prav Hans Groß.¹³ Razvoj kriminalistike je leta 1965 in 1966 poljudno in hkrati podrobno opisal avtor Jürgen Thorwald v svojih knjigah, ki sta kmalu po izidu izšli tudi v slovenskem prevodu.¹⁴

Kako se spopasti s kriminaliteto v širšem, tedanjem pomenu besede, so učenci obeh omenjenih šol spoznavali pri predmetu službena navodila oziroma pravila za opravljanje službe. Razmere še niso bile take, da bi kriminalistika postala sestavni del predmetnika tedanjih orožniških šol. Tako so prva navodila o opravljanju orožniške službe leta 1851¹⁵ opisovala, kako naj mož postave ravna ob odkritju dogodkov, ki bi utegnili pomeniti hudodelstvo, pregrešek ali prestopok. Na kratko se bom ustavil pri dveh takih dogodkih ter v sodobni slovenščini povzel napotke za ravnanje moža postave. Ko je orožnik odkril človeško truplo, si je moral ogledati najbližjo okolico in okoliščine ter vsa svoja opažanja natančno zapisati. Zapisati je moral, kako je bil mrlič najden, ter opisati njegovo obleko. Če je bila na kraju dejanja navzoča oseba, ki se mu je zdela sumljiva, jo je natanko izprašal o dogodku in si vse zapisal. Nato je moral brez odlašanja poskrbeti, da je bilo o najdbi obveščeno sodno ali politično oblastvo. Kraj je moral skrbno varovati do prihoda sodne osebe; tako so določali 137., 138. in 139. člen teh navodil iz leta 1851. Če je naletel na krvavo orožje, orodje ali oblačila, ki bi utegnila biti povezana s hudodelstvom, jih je moral natanko opisati ter povprašati o njih morebitne priče. Nato je ravnal podobno kot ob najdbi trupla. Posebej je bilo poudarjeno naslednje: »Sploh se ima gledati, de sledi ali znaminja hudodelstva do tistiga časa, kolikor je mogoče, nezbrisane ostanejo, ko pride oblastnija na ogled.« Ta postopek so vsebovale določbe 143. in 144. člena teh pravil. V 147. členu je bilo tudi zapisano, da se ravnanja orožnika ob zaznambi hudodelstva ali hude kršitve postave ne da natanko

predpisati. S temi opravili je orožnikova odgovornost prenehala; naprej je deloval po ukazih starešine oziroma sodnika, ki sta prispela na kraj dejanja.

Podobne napotke so vsebovala tudi navodila za opravljanje službe iz let 1876 in 1895. Skladno z izkušnjami so bila ponekod nekoliko bolj natančna. V primerjavi z navodili iz leta 1851 njihova »kriminalistična« vsebina ni bila bistveno bolj poglobljena. Vsebina omenjenih členov iz prvih navodil iz leta 1851 je bila za malenkost bolj natančna, zajeta pa v 98. in 99. členu (navodila iz leta 1876) oziroma 99. in 100. členu (navodila iz leta 1895). Večji poudarek pa je bil dan opisu določb, vsebovanih v zakonu o kazenskem postopku, in sicer od osebne do hišne preiskave, ter varovanju pravic državljanov pri tem.

Orožniške predpise, zlasti pravila za opravljanje službe, so učenci spoznavali tudi pri usposabljanju in izpopolnjevanju na orožniških postajah. Ta plat temeljne varnostne enote je bila pomembna v vsem obdobju cesarstva. Pri tem je koristno vlogo odigral tako imenovani orožniški ukaznik, ki ga je izdajalo osrednje poveljstvo na Dunaju, in sicer od leta 1876 do razpada države.¹⁶ Tam so objavljali tudi uradne napotke za delovanje mož postave. Poleg tega ukaznika, ki so mu rekli tudi naredbenik, so občasno izhajali tudi časopisi, koledarji, letopisi, zborniki z raznimi varnostnimi prispevki, namenjeni orožnikom in drugim varnostnim silam ali drugim bralcem. Najdalj, od leta 1902 pa vse do razpada države, je izhajal *Orožniški časopis (Gendarmerie-Zeitung)*.¹⁷

2) V delu cesarskega obdobja, do pomladi 1866 in ponovno od leta 1913 do leta 1918 je v Ljubljani delovala policijska direkcija. Njeno moštvo so sestavljali uniformirani državni policijski stražniki ter možje v civilni obleki, ki so opravljali naloge, večinoma podobne opraviлом današnjih kriminalistov. Strokovno znanje in veščine so pridobivali na manj organiziran način, saj jih je bilo mnogo manj kot orožnikov, toda gostitev varnostnih dogodkov je bila večja kot na podeželju. Šlo je pretežno za krajše tečaje in izpopolnjevanje na policijskih enotah. Njihovo strokovno znanje se ni bistveno razlikovalo od tistega pri orožništvu.

3 Napredovanje k preiskovalni službi v kraljevih časih

1) V času Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev oziroma pozneje Kraljevine Jugoslavije sta pri nas prav tako obstajali dve zvrsti državnih varnostnih sil, orožniki in državna poli-

¹² Hans Groß: *Handbuch für Untersuchungsrichter, Polizeibeamte, Gendarmen u. s. w.*, Gradec: Verlag von Leuschner & Lubenski, 1893, str. 4.

¹³ Martina Meglič: *Zgodovina kriminalistike*, diplomsko delo na FVV v Ljubljani, 2008, str. 8.

¹⁴ Jürgen Thorwald: *Detektivi I. in II*, Ljubljana: CZ, 1967. Jürgen Thorwald: *Ura detektivov*, I. in II, Ljubljana: CZ, 1970.

¹⁵ *Poduk za deželno žandarmerijo, kako službo opravljati*, Dunaj: C.-kr. dvorna in državna tiskarna, 1851.

¹⁶ *Verordnungsblatt für die k. k. Gendarmerie*.

¹⁷ Pavle Čelik: *Orožništvo na Kranjskem 1850–1918*, str. 365–367.

cija. Sprva, v času Države Slovencev, Hrvatov in Srbov, sta obe delovali povsem po napotkih ljubljanske vlade in po starih predpisih. Po 1. decembru 1918 je vse več pristojnosti tudi na varnostnem področju prevzemala osrednja vlada (ministrski svet) v Beogradu. Najprej, že februarja 1919, je bilo s kraljevo uredbo enotno organizirano orožništvo, nato pa so konec leta 1919 in na začetku leta 1920 izšla začasna pravila za opravljanje orožniške službe; ta so veljala do leta 1940 in so bila hkrati tudi skromen »kriminalistični« priročnik za možne postav.

Obsegala so tri dele. V prvem je bilo v poglavju o ravnanju orožnikov z osumljenci naštetih pet ukrepov: poučitev storilca, ki je iz neznanja storil določeno nedovoljeno dejanje, ki pa ne zasluži kaznovanja; opozorilo storilcu manjšega prestopka, da se ga s tem odvrne od nadaljnjih kršitev; prijava pristojnemu organu za dejanja, ki se preganjajo po uradni dolžnosti; privedba k pristojnemu organu; uporaba orožja. Podrobno je bilo navedeno, kaj mora vsebovati zapis, ki ga je orožnik izdelal na kraju samem in je bil namenjen pristojni oblasti; med drugim je vseboval opis sledov, ki jih je bilo mogoče najti na kraju dejanja. Drugi del je določal vrste in načine opravljanja službe na orožniških postajah. Možje so opravljali redno in pozivno službo (na zahtevo drugih državnih organov) ter dežurstvo v enoti, starešine pa še kontrolno službo. Redna služba je bila treh vrst, in sicer patroljna, spremljevalna in preiskovalna. Za to pisanje je zanimiva preiskovalna služba, ki so ji pravila dala dvojno vsebino: opravila za preprečitev dejanja, za katero je orožnik zaznal, da se pripravlja, odkrivanje storilca že izvršenega dejanja in zbiranje dokazov o krivdi osumljenega. Prve vrste opravil (danes bi rekli: preventiva) je orožnik izvajal sam, druge pa napotkih pristojnega preiskovalnega organa. Zapisano je bilo, da se bodo možje postavili s prve vrste opravil seznanjali v šoli, z drugimi pa iz posebej izdanih napotkov in ukazov. Tretji del pravil je vseboval kadrovanje in napredovanje v orožništvu. Kot četrti del teh pravil so nekateri šteli navodila o poslovanju tako imenovane menaže (postajnega gospodarstva, ohišnice s skupno kuhinjo za možstvo).¹⁸

Leta 1940 je v uradnem listu izšel prvi del novih pravil orožniške službe,¹⁹ ki je imel precej razširjeno vsebino prvega dela pravil iz leta 1919. Preiskovalno službo je opredelil za zelo pomembno, zato se je izvajala po posebnem *Navodilu za preiskovanje kaznivih dejanj (Uputstvo za izviđanje krivičnih dela)*. Torej je šlo pri tem navodilu za nekakšen orožniški kriminalistični priročnik.

¹⁸ *Privremena pravila za vršenje žandarmerijske službe, I., II., III. deo*, Zagreb, brez letnice izdaje in izdajatelja.

¹⁹ *Pravilo žandarmerijske službe, I. deo*, Sl. novine Kr. Jugoslavije, št. 215/40, z dne 19. septembra 1940.

Tedanje orožništvo je poznalo tri vrste šol, in sicer pripravniško, za vodje patrolj in za podčastnike; častniki so praviloma končali vojaško akademijo in potem prešli v orožništvo. Prvi dve šoli sta bili v Ljubljani in sta sprva trajali po tri in pozneje po štiri mesece. Tretja je bila v Sremski Kamenici in je trajala najprej štiri, nato šest in nazadnje dvanajst mesecev. Vse so imele učni predmet preiskovalna služba, torej osnove kriminalistike, seveda različno od vrste šole in gojencev. Na postajah so se možje izpopolnjevali v strokovnih vsebinah in se seznanjali z novostmi na področju preiskovalne službe. Omeniti je treba še izpite za vojaške častnike, ki so hoteli službovati pri orožništvu, in izpite za prestop iz podčastnika orožništva med častniški zbor. Pomembno strokovno vlogo je imelo glasilo podčastniške šole *Orožniški vestnik (Žandarmerijski vesnik)*, ki je izhajalo od leta 1926 do leta 1941 in je objavljalo tudi članke s kriminalistično vsebino.²⁰ Ker gre za manj poznano revijo, bom nekaj člankov naštel tudi za bralce naše revije. Alojzij Geržinič, visoki uradnik policijskega ravnateljstva v Ljubljani, je napisal daljši prikaz kriminalitete mladine pri nas.²¹ France Furlan je pisal o človekovih pravicah.²² Oba pisca sta bila Slovenca in njuna prispevka sta bila objavljena v njuni materinščini, kar je bila tedaj uredniška praksa. Ker je bilo tedaj razbojništvo prvo varnostno vprašanje, zlasti na jugu države, je beograjski univerzitetni profesor orisal tudi to plat kriminalitete.²³

2) Državna policija je bila druga zvrst varnostnih sil, zadolžena za varnost v večjih mestih. Prvo desetletje je delovala po predpisih, veljavnih za posamezne predele države. Tedaj je državna varnostna straža v Sloveniji poznala le kratke tečaje, na katerih so gojenci dobili temeljno znanje za ta poklic. Na začetku leta 1921 je v Beogradu začela delovati policijska šola, katere duhovni oče je bil dr. Rudolph (tudi Rodolfo) Archibald Reiss. Po izobrazbi je bil doktor kemijskih znanosti in predavatelj na univerzi v Lozani. Tam je leta 1900 ustanovil Inštitut za znanstveno policijo. V Srbijo je prispel kot strokovnjak, da bi po bitki na Ceru pomagal odkrivati zločine avstro-ogrske vojske v Mačvi, in nato tam ostal. Po prvi svetovni vojni je pomagal organizirati kriminalistično policijo v Srbiji oziroma Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev.²⁴ Ta beograjska šola

²⁰ Pavle Čelik: *Slovenski orožniki 1918–1941*, Ljubljana: Borec, 2001, str. 143–161.

²¹ Alojzij Geržinič: Nekaj o mladini in njeni kriminaliteti, *Žandarmerijski vesnik*, št. 7–8, 1928, str. 307–310, in št. 9, 1928, str. 425–431.

²² France Furlan: Ustavne določbe glede človeških in državljskih pravic, *Žandarmerijski vesnik*, št. 3, 1939, str. 140–146.

²³ Dr. Vladimir Dvorniković: Hajdukovanje kao psihološka i socijalna pojava, *Žandarmerijski vesnik*, št. 11, 1940, str. 641–646.

²⁴ Jürgen Thorwald: *Detektivi II*, str. 187–188.

Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka, 3. knjiga, Zagreb: Bibliografski zavod, 1928, str. 885–886, gl. Reiss Archibald, ur. Stanoje Stanojevič.

je bila namenjena policijskim pisarjem, nosilcem pisarniškega poslovanja v enotah, in agentom v civilu. Tedenska učna obveznost je znašala 46 ur, posameznim predmetom pa je bilo dano različno število učnih ur: znanstveni in tehnični policiji 4 ure, opisu in identifikaciji 7, sodni medicini 3, kemiji in fiziki 2, praktičnim vajam iz znanstvene in tehnične policije 4 itd.²⁵

Prelom je pomenila ustanovitev osrednje šole za državne policijske izvršilne uslužbenke v Zemunu leta 1931.²⁶ Obiskovali so jo policijski stražniki in agenti v civilu, in sicer pripravniki, podnadzorniki in nadzorniki. V vseh teh tečajih je bil učni predmet tehnična policija in preiskovalna služba, po obsegu odvisen od gojencev. Tečaji za podnadzornike in nadzornike državne policijske straže so vsebovali tudi predmet kriminalna psihologija. Prvi del je obsegal temeljne pojme o kriminalni psihologiji, drugi del je prikazal razne vrste delinkventov s psihološke plati, tretji pa psihološko plat »propadlih ljudi«, kamor so uvrstili osebe, ki jih danes obravnava socialna patologija.²⁷

Tudi pri državni policiji, ki je bila neprimerno manj številna od orožništva, sta v enotah potekali usposabljanje in izpopolnjevanje. Za varnostne sile je bila pomembna strokovna revija *Policija*, ki sta jo izdajala zasebnika, sicer funkcionarja državne uprave oziroma policije. Izhajala je že v letih od 1910 do 1914 in spet od jeseni 1919 do konca leta 1940. V tem, drugem obdobju izhajanja je izšlo 236 števil na 23.648 straneh, kar pove, da je šlo za obširno in resno publikacijo. Njena vsebina je bila namenjena policiji, orožništvu, sodiščem in upravnim (notranjim) zadevam. Prinašala je tudi članke o tujih varnostnih silah. Tudi tu velja opozoriti vsaj na nekaj člankov. V orožniški podčastniški šoli v Sremski Kamenici so oblikovali kriminalistični muzej,²⁸ vlogo oddelka za identifikacijo storilcev, ki je bil znotraj policijskega ravateljstva v Ljubljani, je opisal ravnatelj Alojzij Guštin.²⁹ Že tedaj ni bilo mogoče mimo oseb, oškodovanih

zaradi kriminalitete.³⁰ Strokovno vsebino je imela tudi polmesečna revija *Kriminalna biblioteka*, ki je izhajala od leta 1924. Leta 1933 je v Novem Sadu, prav blizu kraja, kjer je bila orožniška podčastniška šola, izšla knjiga o tehnični policiji,³¹ čemur bi danes ustrezal izraz kriminalistična tehnika. Napisal jo je šef kazenskega in tehničnega odseka pri upravi policije v Novem Sadu. Isto leto je solastnik revije *Policija* izdal knjigo o mednarodni policijski organizaciji, predhodniku današnjega Interpola.³² V Sloveniji ni izhajala nobena taka revija ali časopis, del strokovnih vsebin je objavljala revija *Slovenski pravnik*, ki je neprekinjeno izhajala od leta 1881 do leta 1944, vendar je prinašala zlasti strokovne sestavke, namenjene pravnikom.³³

Ob koncu opisa tega obdobja v naši varnostni zgodovini velja spomniti na tedanjo pogosto prakso, da so nadobudne ali že uveljavljene varnostne starešine pošiljali na tuje, zlasti v države zahodne in srednje Evrope na izpopolnjevanje in usposabljanje. Bili so gosti zlasti francoske, nemške, angleške, avstrijske in italijanske policije. Šlo je predvsem za agente oziroma detektive, kot so tedaj rekli kriminalistom. Med temi je bil tudi Branislav (Branko) Lovrečič, doma iz Istre, ki je po razpadu Avstro-Ogrske prispel v Slovenijo in se zaposlil pri policiji, kar je bila tedaj pogosta odločitev tako imenovanih primorskih beguncev. Izpopolnjeval se je pri dunajski policiji, in sicer po posebnem programu, ki so ga za vse take namene posebej določili na ministrstvu za notranje zadeve v Beogradu. Na Dunaju je moral pisati dnevnik, vsakih štirinajst dni pa je moral v Beograd poročati o poteku študija ter po vrnitvi domov napisati še celovito poročilo.³⁴

Ko je bilo leta 1923 na Dunaju ustanovljeno Mednarodno policijsko društvo, je bila med članicami tega predhodnika Interpola tudi Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev. Zastopal jo je Vasa Lazarevič, visok funkcionar v notranjem ministrstvu ter lastnik in urednik revije *Policija*.³⁵ Po atentatu na kralja Aleksandra v Marseillu leta 1934 si je naša delegacija prizadevala zlasti za zatiranje političnega terorizma. V prestolnicah nekaj držav Evrope so delovali tako imenovani varnostni atašeji, ki so skrbeli za povezavo s tamkajšnjimi vodstvi varnostnih služb.

²⁵ Što se predaje na Policijskoj školi?, *Policija*, št. 17–18, 1922, str. 853.

²⁶ Uredba o osrednji šoli za policijske izvršilne uslužbenke, Sl. list kralj. banske uprave Dravske banovine (KBUDB), št. 18/31, z dne 12. marca 1931; popravek v Sl. listu KBUDB, št. 51/31, z dne 1. septembra 1931.

²⁷ Pavle Čelik: *Slovenski stražniki 1918–1941*, Ljubljana: FDV, 2002, str. 214–216.

²⁸ Kriminalni muzej žandarmerije, *Policija*, št. 11–12, 1925, str. 440–444.

²⁹ Alojzij Guštin: Ustrojstvo evidenčnog kriminalnog biroa za identifikaciju zločinaca, *Policija*, št. 19–20, 1925, str. 755–762, in št. 21–22, 1925, str. 828–833.

³⁰ D. J. Kulaš: Oštečeni krivičnim delom, *Policija*, št. 13–16, 1937, str. 657–677, in št. 17–18, 1937, str. 819–828.

³¹ Rodoljub Malenčič: *Tehnička policija i njen rad*, Novi Sad: 1933.

³² Vasa Lazarevič: *Međunarodna policija*, Beograd, 1933.

³³ *Enciklopedija Slovenije*, 9. zvezek, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1995, str. 238, gl. Pravnik.

³⁴ Program njegovega študija na Dunaju je v knjigi Pavle Čelik: *Slovenski stražniki 1918–1941*, Ljubljana: FDV, 2002, str. 228–229.

³⁵ Dr. Tomislav Marković: *Suvremena tehnika istraživanja krivičnih djela (kriminalistika)*, Zagreb: Narodne novine, 1977, str. 91–93.

4 Kriminalistika za miličnike in kriminaliste

Poleti 1945 je iz vrst partizanske narodne zaščite zrasla milica, ki je prevzela vlogo dotedanjega orožništva in državne policijske straže. Ni pa moglo iti brez oseb javne varnosti, torej kriminalistov, ki so službo opravljali v civilu. Ker je bilo in je še vedno njihovo število precej manjše od miličnikov, je ta veja mož postave vse do danes malce manj na očeh javnosti.

Že poleti 1945 je bila ustanovljena šola ljudske milice, ki je selila svoj sedež od Ljubljane ter Jesenic in Begunj do Logatca, nato pa se je leta 1953 ustalila v Tacnu pod Šmarno goro. Pouk se je postopoma podaljševal in dobival status srednje šole. Med učnimi predmeti je svoje mesto utrjevala tudi kriminalistika. Branislav Lovrečič, nekdanji uslužbenec kriminalističnega osebja uprave policije v Ljubljani, je uredil skripta z naslovom *Preiskovalna služba*. Skripta so obsegala 70 strani in jih je mogoče šteti za prvi kriminalistični priročnik za potrebe organov za notranje zadeve v Sloveniji. Brez tega priročnika ni moglo iti v tedanjih oblikah izobraževanja, usposabljanja in izpopolnjevanja pripadnikov notranjega resorja v Sloveniji. Skripta so obsegala naslednja poglavja: I. Identifikacija, II. Sledovi, III. Kraj dejanja, IV. Hišna in osebna preiskava, V. Aretacije, VI. Dokazi, VII. Ukane zločincev, VIII. Falsifikati, IX. Tatvine, X. Prevare, XI. Umor, XII. Samomor, XIII. Razbojništvo, XIV. Izsiljevanje, XV. Trgovina z belim blagom in z otroki, XVI. Mamila, XVII. Požari, XVIII. Prometne nezgode. Kdaj so skripta izšla, ni označeno, prav tako ne, kdo je bil njihov založnik oziroma izdajatelj. Ustne priče so mi povedale, da so izšla leta 1947 kot učni pripomoček za miličnike in kriminaliste.

Domnevam, da so ta skripta nastala kot odziv na kriminalistični priročnik, tiskan v cirilici, ki ga je leta 1947 izdalo zvezno ministrstvo za notranje zadeve.³⁶ Bil je interne narave in vsak izvod je imel evidenčno številko. V uvodu je priročnik opisal vsebino kriminalistike, in sicer tehnike, taktike in metodike, ter pohvalil sovjetske dosežke na tem področju. Imel je šest delov: I. Identifikacija, II. Sledovi, III. Kraj dejanja, IV. Dokazi, V. Triki zločincev, VI. Razna kazniva dejanja. Obsegal je 221 strani in 55 fotografij.

Uprava državne varnosti (UDBA) je poleti 1947 izdala *Navodila za delo preiskovalnih organov UDB (Uputstva za rad islednih organa UDB)*. Tedaj se je UDBA formalno že vključila v organe za notranje zadeve, do tedaj pa je OZNA spadala v okvir ministrstva za obrambo v Beogradu. Njeni uslužbenci, ki so jih tedaj še imenovali organi, podobno kot v stari kraljevini, so preiskovali kazniva dejanja s protidržavno vsebi-

no, kar je bil tedaj širok pojem, določen z več zakoni,³⁷ ki so veljali do sprejetja enotnega kazenskega zakonika leta 1951. Uslužbenci milice ali kriminalisti so smeli praviloma opraviti le ogled, zavarovanje kraja takega dejanja, preiskava pa je bila v rokah uslužbencev UDV ali javnega tožilca.³⁸

Konec leta 1947 je bil sprejet splošni del kazenskega zakonika,³⁹ ki je določil okvirna načela za preiskovanje kaznivih dejanj in je izšel tudi z obširnimi komentarji.⁴⁰ Konec leta 1948 je bil sprejet zakon o kazenskem postopku,⁴¹ in omenjeno navodilo o preiskovalnih pravicah uslužbencev UDV je prenehalo veljati. Še naprej je veljala omejitev, da so smeli preiskovalna opravila izvajati le določeni kriminalisti, na podlagi pooblastila pristojnega starešine pa tudi miličniki, ki so sicer imeli nalogo, da so zavarovali kraj dejanja in opravili s tem povezane nujne naloge, na primer, da so pridržali osumljenca in pričé ter poskrbeli za zdravniško pomoč žrtvam.

Konec leta 1949 je jugoslovansko ministrstvo za notranje zadeve izdalo navodilo o preiskovanju kaznivih dejanj, na tej podlagi pa je februarja 1950 slovenski notranji minister izdal *Navodilo za preiskovanje kaznivih dejanj*. To je bilo pravno tolmačenje določb kazenskega zakonika za potrebe kriminalistov in miličnikov. Vsebovalo je 46 prilog, in sicer odredb, sklepov, zapisnikov in dopisov, ki so jih izdajali ti uslužbenci. Publikacija je izšla kot posebna številka *Službenega biltena Ministrstva za notranje zadeve LR Slovenije*, ki ga je tista leta v tiskani obliki izdajalo to ministrstvo.

Pripadniki varnostnih sil so pridobivali temeljno kriminalistično znanje med šolanjem za ta poklic, sprva pod pojmom preiskovalna služba. Zaradi tega ne moremo več govoriti, da

³⁶ *Tehnika i metodika organa kriminalne službe*, Beograd: MUP FNRJ, 1947.

³⁷ *Zakon o kaznivih dejanjih zoper narod in državo*, Uradni list DFJ, št. 66/45, z dne 1. septembra 1945, ki je bil dvakrat spremenjen.

Zakon o prepovedi izživljanja narodnega, rasnega (plemenskega) in verskega sovraštva in razprtij, Uradni list DFJ, št. 36/45, z dne 29. maja 1945, ki je bil enkrat spremenjen. *Zakon o pobijanju nedovoljene špekulacije in gospodarske sabotaže*, Uradni list SFJ, št. 26/45, z dne 25. aprila 1945, ki je bil trikrat spremenjen in dopolnjen.

Zakon o kaznivih dejanjih zoper splošno ljudsko premoženje ter premoženje združenih drugih družbenih organizacij, Uradni list FLRJ, št. 87/48, z dne 13. oktobra 1948.

³⁸ Lovro Šturm, Ljuba Dornik Šubelj, Pavle Čelik: *Navodila za delo varnostnih organov v SR Sloveniji*, Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije, 2003, Viri št. 21, str. 31–56.

³⁹ *Kazenski zakon – splošni del*, Uradni list FLRJ, št. 106/47, z dne 13. decembra 1947.

⁴⁰ *Komentar splošnega dela kazenskega zakonika*, Ljubljana: Uradni list LRS, 1948.

⁴¹ *Zakon o kazenskem postopku*, Uradni list FLRJ, št. 97/48, z dne 6. novembra 1948; popravek v Uradnem listu FLRJ, št. 107/48, z dne 11. decembra 1948.

so pravila službe nadomeščala kriminalistično literaturo, kot je to veljalo praviloma za cesarsko obdobje naših varnostnih sil. Prva pravila za opravljanje službe ljudske milice iz leta 1949⁴² so med vrstami službe v milici naštel tudi poizvedovalno (izvičajno) službo, kjer so bile za miličnika predvidene podobne naloge, kot so nekdanj veljale za orožnike oziroma druge pripadnike varnostnih sil. Pravila za opravljanje službe ljudske milice iz leta 1959⁴³ so to službo opisala bolj podrobno in jasno, na podlagi novih izkušenj. Tretja taka pravila so to področje obravnavala v samostojnem poglavju o odkrivanju kaznivih dejanj ter izsleditvi in prijemanju storilcev kaznivih dejanj.⁴⁴ Podobno je veljalo za prvi slovenski interni pravilnik te vrste iz leta 1983,⁴⁵ ki je bil objavljen pet let pozneje.⁴⁶

Vlado Vidic, tedaj vodilni strokovnjak na področju kriminalistične tehnike, je leta 1958 napisal skripta o kriminalistični tehniki,⁴⁷ ki so bila nadgradnja njegovih številnih člankov te vrste iz obeh strokovnih revij notranjega resorja.

Svojevrsten polet pri pripravi pravih kriminalističnih učbenikov pa je pomenila ustanovitev kadetske šole za miličnike jeseni 1967, ki je sprva trajala tri in nato štiri leta. Že leta 1968 je Vlado Vidic za kadete napisal skripta *Kriminalistična tehnika za miličnike*, ki so bila namenjena tudi drugim oblikam izobraževanja v tacenski šoli. Predmetnik kadetnice je leta 1971, ko je izšel skupaj z učnim načrtom, obsegal tudi kriminalistiko; ta je bila v vseh treh letnikih in je obsegala skupaj 420 ur, kar je pomenilo 10,36 odstotka celotnega obsega pouka v učilnicah in na terenu (tedaj v vadbenem središču Ugar pri Ribnici, pozneje v središču na Jasnici).⁴⁸ Jože Predanič, izkušen praktik, je leta 1972 napisal učbenik *Kriminalistična metodika I*, naslednje leto pa je Vlado Vidic napisal učbenik *Kriminalistična tehnika*. Leta 1983 je izšla obširna knjiga Cirila Žerjava z naslovom *Kriminalistika*, ki je združila vse tri plati kriminalistike, taktiko, metodiko in tehniko. Za potrebe kadetov je Ciril Žerjav izdal tudi delovni zvezek, ki je učil o pisnih izdelkih s tega področja.

⁴⁴ *Pravilnik za opravljanje zadev službe javne varnosti*, Uradni list SFRJ, št. 34/70, z dne 6. avgusta 1970, 130–177 člen.

⁴⁵ *Pravilnik za izvajanje pooblastil pooblaščenih uradnih oseb organov za notranje zadeve SR Slovenije*, Ljubljana: RSNZ SRS, februar 1983, 188.–277. člen.

⁴⁶ *Pravila za opravljanje pooblastil pooblaščenih uradnih oseb organov za notranje zadeve SR Slovenije*, Uradni list SRS, št. 44/88, z dne 23. decembra 1988, 181.–255. člen.

⁴⁷ Leon Kemenovič, *Razvoj kriminalistike na Slovenskem – teoretični in praktični vidik*, diplomsko delo visokošolskega študija na FVV v Ljubljani, str. 48.

⁴⁸ *Predmetnik in učni načrt Strokovne šole za notranje zadeve, odsek za miličnike kadete*, Ljubljana: Strokovna šola za notranje zadeve, 1970.

Ko je jeseni 1973 začel delovati Oddelek za notranje zadeve v okviru Višje upravne šole v Ljubljani, je celotno poučevanje kriminalistike prevzel prvi direktor te šole, Pavle Forjan. Iz tega oddelka je v študijskem letu 1980/1981 nastala samostojna Višja šola za notranje zadeve, ki je leta 1995 prerasla v Visoko šolo za notranje zadeve in se sredi leta 1996 preimenovala v Visoko policijsko-varnostno šolo. Vse te šole so delovale v okviru notranjega ministrstva. K poučevanju so pritegnili univerzitetne strokovnjake in tudi danes je nosilec tega predmeta na Fakulteti za varnostne vede, naslednici Visoke policijsko-varnostne šole, dr. Darko Maver.

O univerzitetnem pouku kriminalistike tu ne bo govor, saj ga je podrobneje opisal omenjeni profesor v zadnji številki lanskega letnika naše revije. Brez dvoma pa je univerzitetni pouk pomemben tudi za naš resor, saj je tudi pravna fakulteta, ne le varnostna, primerna za izobraževanje naših kadrov.

Tudi pri miličnikih in kriminalistih je treba navesti strokovno časopisje, tako slovensko kot zvezno. Oboje je prinašalo tudi strokovne sestavke s področja preprečevanja in zatiranja kriminalitete, kar velja zlasti za slovensko publicistiko. Najprej velja navesti miličniški glasilo *Ljudski miličnik* in *Strokovni list ljudske milice*, ki sta izhajali od leta 1950 do leta 1967, nato pa je leta 1968 začela izhajati revija *Varnost*, med letoma 1982 in 1992 pa je izhajala tudi *Varnost – strokovni bilten*. Zvezni sekretariat za notranje zadeve je od leta 1948 izdajal glasilo *Narodna milicija*, ki se je pozneje preimenovalo v revijo *13. maj*. V njem so vse članke objavljali le v srbohrvaškem jeziku, ne glede na materinščino piscev, kar je glede na prakso v krajevih časih pomenilo korak nazaj.

Kriminalističnim temam je bila namenjena revija *Kriminalistična služba*, ki je začela izhajati poleti 1950 in pod imenom *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* izhaja še danes. Prav tej reviji se imamo zahvaliti, da ima Slovenija podrobneje prikazano kriminaliteto za vsako leto od leta 1950 dalje, za prva štiri poveljna leta pa skupaj. Že več desetletij je revija v mednarodni izmenjavi tovrstne literature, in ko sem bil leta 1969 na praksi pri francoskih republikanskih varnostnih četah (CRS), so meni in kolegu, ki sva bila iz Jugoslavije, v knjižnici ministrstva za notranje zadeve takoj pokazali, da imajo tam tudi omenjeno revijo, in knjižničar je s ponosom v francoski izgovorjavi omenjal avtorje člankov, na primer profesorja dr. Ljuba Bavconca, prof. dr. Janeza Pečarja, prof. dr. Katjo Vodopivec in nekatere druge.

Nekateri naši kriminalisti in miličniki so bili poslani na šolanje tudi v Zagreb, kjer je delovala višja šola za notranje zadeve s poudarkom na kriminalistiki, zato smo ji na kratko rekli kar višja kriminalistična šola. Osnovana je bila leta

1970, tri leta pred našim Oddelkom za notranje zadeve v okviru Višje upravne šole v Ljubljani.⁴⁹

Zvezni sekretariat za notranje zadeve je v letih od 1970 do 1973 izdajal zbirko *Stručna biblioteka službe javne bezbednosti*. Izšlo je 33 knjižic z vseh področij delovanja organov za notranje zadeve, tudi zatiranja kriminalitete. Izšle so tri knjižice izpod peres slovenskih piscev. Prof. dr. Janez Pečar je leta 1971 napisal delo *Preventivna delatnost organa unutrašnjih poslova*, istega leta je izšlo delo Vlada Vidica *O mikrotragovima u kriminalističkoj obradi*, dr. Pečar je skupaj z dr. Vinkom Skalarjem leta 1973 napisal še knjigo *Milicionarski odnosi sa javnošću*.

Naši miličniki so obiskovali tudi šolo v Sremski Kamenici, ki je bila namenjena podčastnikom in deloma častnikom milice. Tudi tam je bila kriminalistika učni predmet. Kriminalisti in miličniki ter uslužbenci službe državne varnosti so obiskovali tudi Višjo upravno šolo za notranje zadeve v Beogradu, ki je trajala dve leti. Kriminalistika je bila po učnem načrtu iz leta 1959 v drugem, tretjem in četrtem semestru.

5 Kriminalistika ne le za potrebe prekvalifikacije

Obdobje po osamosvojitvi Slovenije bom prikazal zelo na kratko, saj je bralcem bolj poznano in ni posebne potrebe po daljšem opisu. Po drugi strani je tak pristop krivičen, saj je naša kriminalistika dosegla vidnejše organizacijske spremembe in dobila mnoge nove učbenike, primerne za vse ravni izobraževanja.

Še preden je kadetnica poleti 2002 prenehala delovati, jo je že leta 1999 najprej dopolnjeval in nato povsem zamenjal nov način izobraževanja policistov. To izobraževanje poteka v okviru Srednje policijske šole v Tacnu in traja poldrugeto leto, od tega leto šolanja v Tacnu in pol leta prakse v enotah. Že to pove, da je kriminalistiki namenjeno manj časa, kot ji ga je bilo namenjenega v štiriletni kadetnici.

Leta 2006 so zaradi približevanja Slovenije schengenskem načinu varovanja (zunanje) meje Evropske unije uvedli še trimesečno izobraževanje za tiste policiste, ki so zadolženi le za varovanje te meje.

Leta 2000 je začela delovati Višja policijska šola, ki ima v predmetniku kriminalistiko, tako da dobijo slušatelji več znanja s tega področja. Na obeh šolah skupaj, tisti za prekvalifikacijo in na višji, dobijo učenci oziroma slušatelji približno toliko znanja kot prej kadeti v štiriletnem šolanju.

Vodstvo kriminalistične policije nadaljuje izročilo iz pretekle dobe in organizira kriminalistične tečaje, kjer je tej vsebini dan temeljni poudarek. Za te namene je leta 1998 izšlo gradivo *Kriminalistično preiskovanje*, pri katerem je sodelovalo enajst piscev. Naša policija nima svojih pravil za opravljanje službe, in to praznino nadomeščajo z drugimi gradivi; mednje je treba uvrstiti priročnik *Policijska pooblastila v (pred)kazenskem postopku*, ki ga je leta 1997 napisal Miroslav Žaberl, dve leti pozneje pa je gradivo izšlo z razširjeno vsebino. Omeniti pa je treba tudi gradivo Marije Mikulan *Policijska preventiva* iz leta 1995; z nekoliko drugačnim naslovom je dve leti pozneje izšlo tudi v knjižni obliki.⁵⁰

Večina starešin uniformirane in kriminalistične policije bo v prihodnje končala fakulteto, bodisi za varnostne vede bodisi pravno, kjer je kriminalistika samostojen predmet, zato ne moremo reči, da je naše kriminalistično izobraževanje v krizi. Bolje bi bilo zapisati, da je spremenjen način šolanja policistov pripeljal do sprememb v obsegu in vsebini tega predmeta. Prav varnostna fakulteta v Ljubljani je postala nosilec kriminalističnega poučevanja, pričakovati pa je, da bo postala tudi središče tovrstnega raziskovanja.

Vsi pripadniki varnostnih sil pri nas imajo danes možnost, da kriminalistiko spoznavajo tudi iz knjig, ki izidejo na omenjeni varnostni fakulteti ali drugod. Na razpolago imajo tudi strokovni reviji ministrstva (*Policija*) in fakultete (*Varstvoslovje*). Omenjena fakulteta prireja tudi dneve varstvoslovja, in gradivo s teh posvetovanj ima tudi kriminalistično in kriminološko vrednost.

Ženske in možje postave se danes na področju kriminalitete srečujejo z novimi pojavi, ki so izraz naše družbene resničnosti pa tudi mednarodnega dogajanja. Njihove naloge so zato težje in zahtevajo nova znanja in spoznanja. Od naše kriminalistike pričakujemo, da jim bo oboje zagotovila.

6 Sklep

Državne poklicne varnostne sile so bile vzpostavljene zato, da bi na eni strani zagotavljale varnost ljudi in premoženja v najširšem pomenu besede in na drugi strani preprečevale samovoljno obračunavanje množice s storilci (linč) ter s tem poskrbele tudi za pravilno ravnanje z osumljenci. Pri tem so bile pravice mož postave omejene z različnimi predpisi, od samega zakona o varnostnih silah do zakona o kazenskem postopku. Ti predpisi so določali meje, do kod je smela delovati varnostna sila oziroma njen pripadnik.

⁴⁹ Leon Kemenovič, navedeno diplomsko delo, str. 54.

⁵⁰ Marija Mikulan: *Preprečujmo kriminal skupaj*, Ljubljana: Mihelač, 1997.

Vsebinsko delovanje znotraj teh meja so določali zlasti predpisi, ki so uravnavali opravljanje varnostnih nalog. To so bili razni pravilniki, pravila, navodila in podobno. V šolah varnostnega osebja so zato zmeraj poučevali tako o predpisih, ki so določali pravice teh oseb, kot tudi o navodilih, kako te pravice izvajati. **Poučiti in naučiti jih je treba, česa smejo in česa ne,⁵¹ hkrati pa naučiti, kako dovoljeno izvajati v praksi.**

⁵¹ Jure Predanič: Ko se zgodi Zagajski, *Delo Mag.*, št. 7, 22. februarja 2010, str. 20–22.

Prvine kriminalistike v današnjem pomenu besede so bile navzoče v šolanju, usposabljanju in izpopolnjevanju pripadnikov naših varnostnih sil vse od njihove ustanovitve dalje. Vsebina, obseg in načini pridobivanja teh znanj so se spreminjali v času in prostoru, kot pravimo. Nedvomno pa je mogoče zapisati, da je šlo za stalno prizadevanje, da bi na tem področju napredovali skladno z dogajanjem v kriminaliteti. Pri tem je pomen pridobivala zlasti kriminalistična tehnika, ki je bila najbolj poklicana, da dokazuje krivdo osumljencem. Danes temu področju popularno rečemo tudi forenzika, kriminalistična forenzika. Temu razvoju je sledila tudi naša kriminalistična tehnika, ki je danes osredotočena v Centru za forenzične preiskave v okviru Uprave kriminalistične policije.

Criminal investigation training of Slovene security forces

Pavle Čelik, M.A. in Sociology, Retired Commander of the Slovene Police

The operation of gendarmerie and the state police was governed from their very establishment by two regulations: the code of criminal procedure and the rules governing the performance of service. True criminal investigation science was only in its beginnings and the first findings were summarized in a manual published in 1893 by a state prosecutor, Hans Gross. This manual is considered to be the first textbook of criminal investigation and was also used by gendarmes and police officers, in particular senior officers.

In the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, or the Kingdom of Yugoslavia, there were also two security forces: gendarmerie and the state police. Training of their personnel already contained a study subject called investigation service. The first criminal investigation textbooks appeared during this period, while professional periodicals published various papers on the repression of crime. Criminal investigation, although not (yet) officially so named, gained a place in the process of education, training and advanced studies of officers working in the security forces.

After World War II, the uniformed part of the state police and gendarmerie gave way to the militia, while the former state police preserved only criminal investigators and agents of the secret (political) police. A broad area of education and training programmes was developed in this period and an appropriate place was given to the subject of criminal investigation, first called inquiry. Secondary, higher and university level study curricula were formulated and criminal investigation held an important place in them. This development was accompanied by the publication of numerous study materials, from duplicated texts to textbooks.

After the independence of Slovenia, new subjects were introduced in the study programmes for the education of uniformed and criminal investigation police; criminal investigation not only retained its place in these curricula but was even consolidated. This was also connected with the growing involvement of Slovene police in international networks and the integration of Slovenia into the European Union and NATO. There is currently an increasing need for scientific criminal investigation. Today, there are two centres of criminal investigation teaching and development in Slovenia: the Faculty of Criminal Justice and Security in Maribor and the Faculty of Law in Ljubljana.

Key words: gendarmerie, state police, militia, the police, education, training, study materials, criminal investigation

UDC: 351.74 : 377 (497.4) (091)